

Лекція 7.1

1. Іспанія у XVI – першій половині XVII ст. Революція у Нідерландах.
2. Англія у XVI – першій половині XVII ст.
3. Франція у XVI – першій половині XVII ст.

Міжнародна ситуація в Європі та світі у XVI - на початку XVII ст.

Панування Габсбургів. Золота доба Іспанії.

Із 1438 і аж до 1806 р. імператорів Священної Римської імперії обирали з родини Габсбургів. У 1519 р. молодий іспанський король Карл I Габсбург став новим імператором під іменем Карла V (1519–1556)

- Іспанія стала централізованою монархією з сильною королівською владою.

- Завершення Реконквісти.
- XVI ст. – “ століття Іспанії ”.
- Вивезення величезних багатств з Америки.

ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК

- ❖ Абсолютна монархія
- ❖ Аристократичне дворянство – *гранди* – втратили політичну незалежність, але стали найбільшими землевласниками завдяки королю
- ❖ Опора королівської влади – дрібне і середнє дворянство – *ідальго*
- ❖ Тісний союз королівської влади і католицької церкви
- ❖ Інквізиція не допустила поширення Реформації
- ❖ Колоніальна імперія

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

- ❖ Основа економічної могутності – золото і срібло американських колоній, колоніальне пограбування залежних європейських країн
- ❖ Відставання розвитку власного виробництва

ПРАВЛІННЯ КАРЛА V (1516-1556 РР.)

Напрями політики Карла V

Боротьба з Францією

Боротьба з турецькою експансією

Боротьба з Реформацією

Результат

Поразка, яка перекреслила плани Карла V об'єднати під своєю владою весь західнохристиянський світ

Зупинення османської агресії.
Перемога під Віднем 1529 р.

Поразка. Укладення Аугсбурзького релігійного миру 1555 р.
Зречення влади

- Збільшення податків та позик від міст
- Обмеження привілеїв грандів
- Придушення повстання *комунерос*

НАСЛІДКИ

зростання податків

розорення Іспанії

зростання державного боргу

Повстання комунерос у Кастилії 1520 – 1521 рр.

- **Причини:**

Негативне ставлення до політики короля, який намагався зміцнити абсолютну владу та обмежити права міст.

- **Привід:**

Призначення намісником короля кардинала Адріана Утрехтського, який прибув з Нідерландів.

Комунерос – міські громади в Іспанії

ВИМОГИ ПОВСТАЛИХ

- Повернення містам середньовічних вольностей;
- Скасування привілеїв дворянства;
- Регулярне скликання **кортесів** (станово-представницькі збори (парламенти));
- Відсторонення від управління державою іноземців

ОСНОВНІ ПОДІЇ

- Створення Священної Хунти, що контролювала майже всю Іспанію
- Проголошено правителькою Іспанії Хуані Безумної
- Карл V пішов на поступки деяким містам, що спричинило розкол у Хунті. Дворянство перейшло на бік короля
- Військо повстанців очолюване Хуаном Падільєю, розбито королівською армією, керівники повстання страчені

НАСЛІДКИ

Зміцнення абсолютної монархії

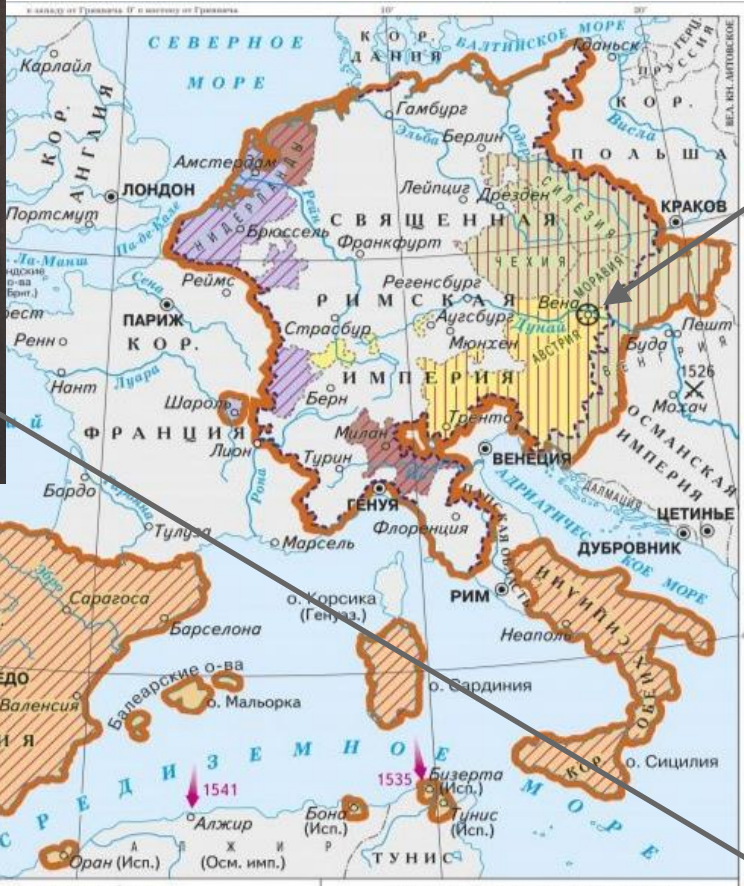
Укріплення союзу монархів і грандів

Погіршення економічного і політичного становища міст

Гальмування розвитку капіталістичних відносин в Іспанії

Філіп II

Владения, унаследованные Карлом V	Бургундское наследство
	Испанское наследство
	Австрийское наследство
	Завоевания Карла V
1526	Поражение Чехии и Венгрии при Мохаче в 1526 г.
X	Наследство Ягеллонов, перешедшее к Фердинанду Габсбургу в 1526 г.
☉	Осада Вены турками в 1529 г.
☉	Действия войск Карла V в Африке против Османской империи и ее союзников (с указанием года)
1530	Границы империи Карла V к 1555 г.
▨	Владения австрийских Габсбургов после 1556 г.
▨	Владения испанских Габсбургов после 1556 г.
---	Граница Священной Римской империи
●	Столицы государств
○	Прочие населенные пункты
---	Границы государств на середину XVI в.

Фердинанд I

Європейські володіння Габсбургів у середині і другій половині XVI ст.

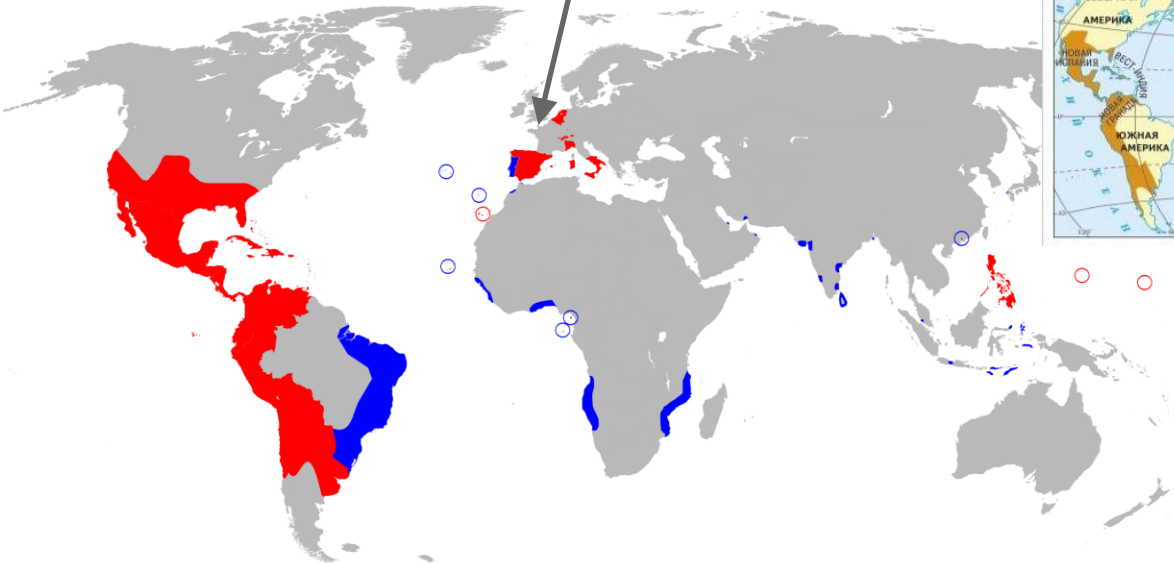
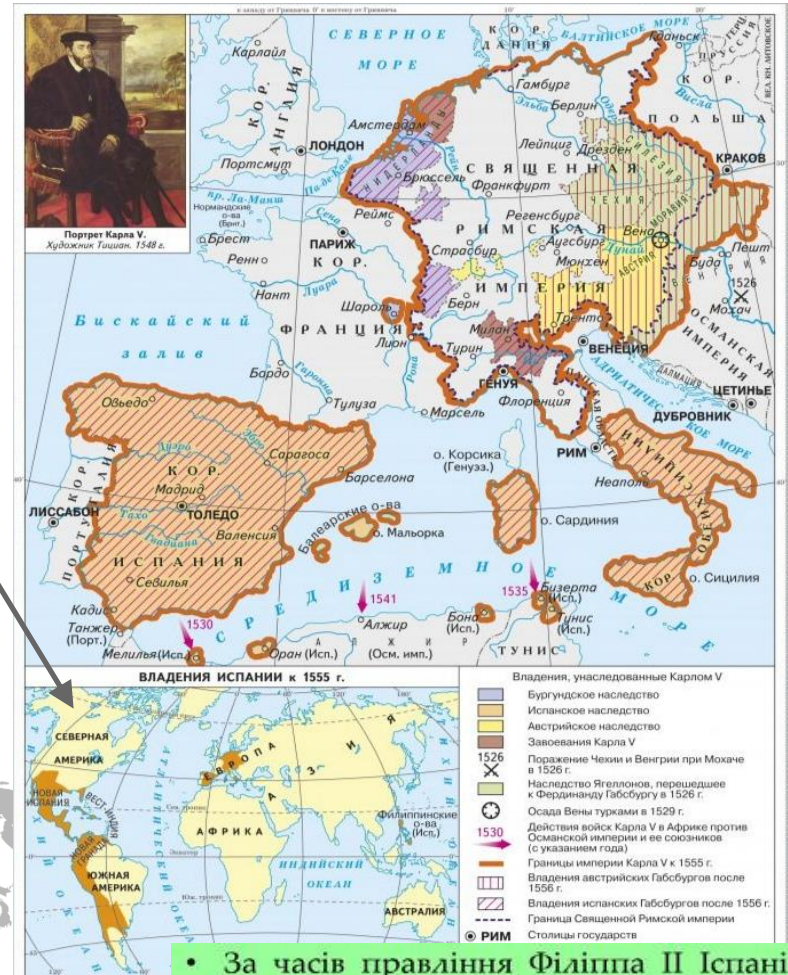
Володіння іспанських Габсбургів та австрійських Габсбургів.

"Імперія, над якою не заходить сонце"

Філіп II, спадкоємець більшої частини імперії Карла V. За його правління відбулося об'єднання Іспанської та Португальської імперій.

- За часів правління Філіппа II Іспанія досягла найвищого рівня своєї могутності.
- За неквапливість під час прийняття рішень сучасники називали «обережний король».
- Створив систему абсолютної влади. Мадрид стає столицею Іспанії.
- «Я краще зовсім не матиму підданих, ніж матиму їх і якості еретиків»

ІСПАНІЯ ЗА ФІЛІПА ІІ (1556-1598)

- Панування інквізиції, переслідування протестантів та нехристиян;
- Збільшення донощиків та інформаторів.

1571 р. – об'єднаний флот Іспанії та Венеції розбив турецький флот при Лепено;

1581 р. – приєднання до Іспанії Португалії;

- Провал спроби захопити Британські острови;
- Іспанія втратила титул володарки морів;
- Втрата Нідерландів

***Початок ослаблення
Іспанської імперії***

Нідерланди в XVI ст.

- З середини XVI ст. перебували у складі Священної Римської імперії під владою Іспанії.
- Поділялися на 17 штатів-провінцій.
- Для затвердження податків скликалися Генеральні штати.
- Найбільш заселений регіон Європи.
- Найбільше місто – Антверпен.
- Поширилися протестантські вчення, особливо кальвінізм.

НАЦІОНАЛЬНО-ВІЗВОЛЬНА ВІЙНА (1566 – 1609)

Національно-визвольна боротьба в Нідерландах.

Причини війни

Національна	Політична	Релігійна	Економічна
Політика іспанської влади в Нідерландах мала характер національних обмежень	Незадоволення нідерландської влади тим, що її усували від керівництва країною	Жорстоке переслідування іспанською владою прихильників кальвінізму	Невідповідність іспанської політики економічним інтересам Нідерландів

Основні вимоги:

- Припинення переслідування кальвіністів.
- Відновлення "бургундських вольностей".
- Виведення іспанських військ з Нідерландів.
- Зменшення податків.

I етап 1566 – 1571 рр.

- Повстання іконоборців у Фландрії, яке охопило 12 провінцій.

Серпень 1566 р

1567 р.

- До Нідерландів було введено іспанські війська під командуванням герцога Альби.

- На суходолі діяли *лісові гези*, на морі – *морські гези*.

Партизанська війна

Гези – “зlidняки”, повстанці в Нідерландах часів буржуазної революції.

Політика герцога Альби.

- Було засновано **Раду в справах про бунти**, яка мала необмежені повноваження.
- Майно бунтівників конфісковувалося, збільшилися податки.
- **Алькабала** – 10 % податок від продажу будь-якого товару.

Цікаво знати

- У **1565 р.** група невдоволених іспанською політикою дворян на чолі з членом Державної ради принцом **Вільгельмом Оранським** об'єдналися в союз, який запропонував намісницю Нідерландів **Маргариті Пармській** пом'якшити протиеретичні закони, скасувати деякі податки і відновити права Генеральних і провінційних штатів. Вони з'явилися на прийом у скромному одязі, тому пишна іспанська свита презирливо назвала їх **гезами** – обірванцями. І хоча намісниця не відхилила вимог, повстання іконоборців лідери вже не змогли зупинити.

II етап 1572 – 1578 рр.

- **Квітень 1572 р.** – початок загального антиіспанського повстання у північних провінціях під проводом принца **Вільгельма Оранського**.
- Політика Альби провалилася і його відкликали до Іспанії.

III етап 1579 – 1609 рр.

- **6 січня 1579 р. – Арраська унія**, за якою 10 південних провінцій визнали владу іспанського короля.

- **23 січня 1579 р. – Утрехтська унія** – 5 північних провінцій об'єдналися в **Сполучені провінції Нідерландів** для продовження боротьби з Іспанією.

Літо 1581 р. – Генеральні штати Сполучених провінцій Нідерландів позбавили владу іспанського короля і проголосили **незалежність країни.**

1609 р. – внаслідок воєнних поразок Іспанія фактично визнала незалежність Сполучених провінцій Нідерландів – **Голландії.**

Результати та наслідки революції.

- Це була перша успішна буржуазна революція.
- Внаслідок революції Нідерланди поділені на дві держави – **Голландію** (Сполучені провінції Нідерландів) та **Бельгію** (Південні Нідерланди, що визнали владу Іспанії).
- У Голландії встановлено **республіканську форму правління**.
- У Голландії розпочався бурхливий економічний розвиток.
- Південні Нідерланди переживали занепад через значний податковий тягар з боку Іспанії.
- Через втрату найбагатшої колонії Іспанія втрачає панівне становище в Європі та світі.

АНГЛІЯ У XVI СТ.

- Поширення мануфактурного виробництва
- Головні галузі промислового виробництва – сукнарство (понад 80% експорту), гірничодобувна та металургійні галузі
- Розвиток суднобудування
- Один з центрів світової торгівлі
- Виникнення акціонерних компаній
- З кінця XV ст. у сільському господарстві розпочались масові **обгороджування**

- Королівська влада формально обмежена парламентом, який підтримував заходи королівської влади
- Сильне самоврядування на місцях, слабка сухопутна армія, натомість сильне центральне управління
- Відсутній постійний військовий і торговий флот

Обгороджування – захоплення ділянки громадської землі з метою перетворення її на приватну власність, що розпочалися наприкінці XV ст.

Після зростання попиту на вовну, необхідну для виробництва сукна, почало розширюватися вівчарство.

Лендлорди активно перетворювали свої землі на пасовища.

Збільшуючи площі пасовищ, вони привласнювали землі селянських громад та обгороджували їх. Цей процес отримав назву обгороджування.

ЗМІСТ

- Перетворення громадських, а часто і селянських земель на пасовиська для вівець
- Селян, чийі землі потрапляли під обгороджування виганяли з будинків
- Перетворення колишніх селян на найманих робітників або жебраків
- Створення «Кривавого законодавства»,

Скорочення
ріллі,
дефіцит
зерна

Зменшення
надходжен-
ня податків
до дер-
жавної
скарбниці

Масове
розорення
селян

Створення
умов для
накопичен-
ня капіталів,
капіталістич
ного
розвитку

Унаслідок проведення *обгородження* у Англії з'явилися нові суспільні верстви – нові дворяни та сільські наймити.

Англійське дворянство

«Старі дворяни»

Життя на платежі від селян, противники реформ і перетворень. Служили при дворі чи несли військову службу.

«Нові дворяни» (джентрі)

Активне заняття торгівлею та виробництвом – вівчарство, мануфактури, торговельні компанії.

Мануфактурні підприємства та господарства нових дворян не могли забезпечити роботою величезну кількість знедолених селян. Міста заповнили жебраки.

Генріх VIII

Едуард VI

Король Генріх VIII почав видавати закони спрямовані проти жебракування, король Едуард VI «покрив» ці закони. Англійські хроніки пишуть, що за роки правління Генріх VIII було страчено 72 тис. волоцюг і жебраків. Ці закони увійшли в історію під назвою «Криваве законодавство».

«Криваві закони» прийняті для боротьби з жебраками у середини XV ст.

Працездатні безробітні карались за жебрацтво побиттям батогами, за третє затримання - смертю

Той, хто повідомляв владу про жебрака, отримував його у рабство

Кожний безробітній мав працювати у того господаря, який хоче його найняти

Створювалися виправні будинки, в яких безробітних змушували працювати

НАСЛІДКИ

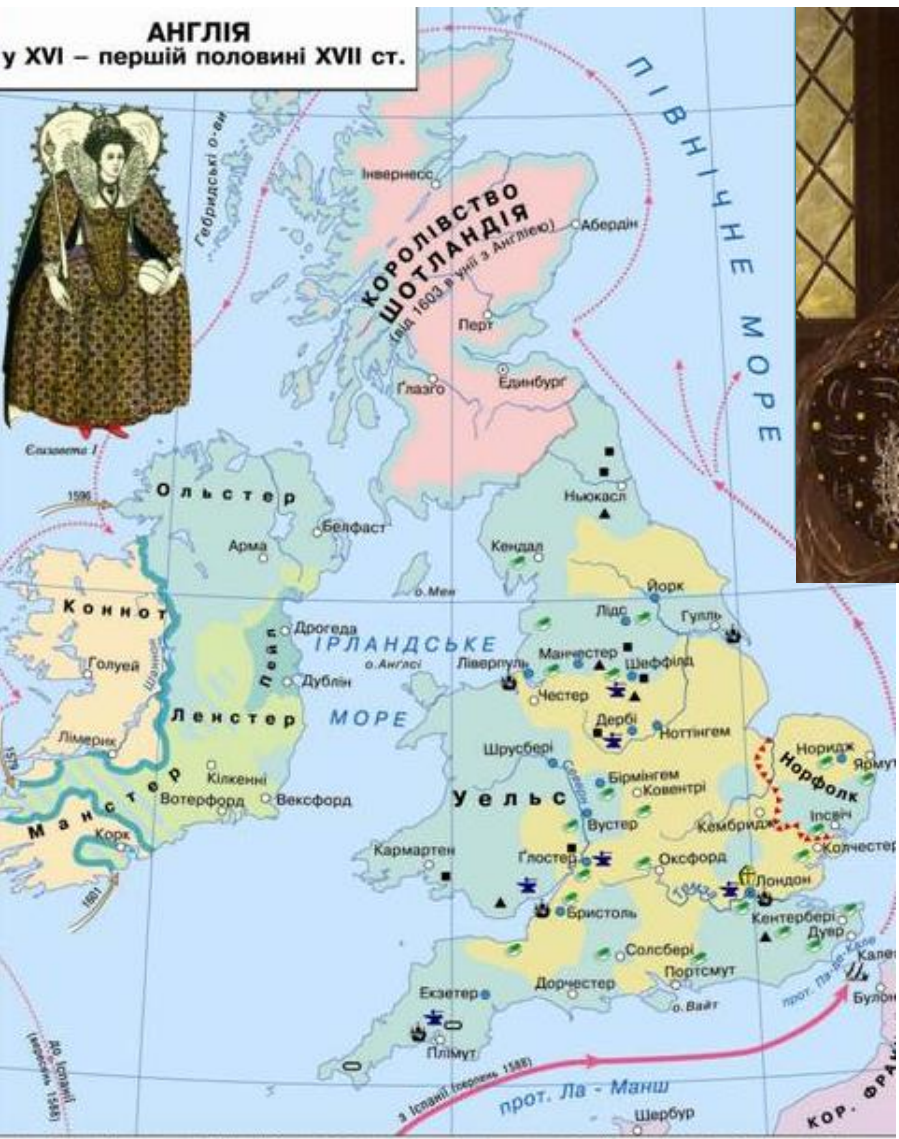
Масові страти

Масові повстання

Поява дешевої робочої сили

АНГЛІЯ
у XVI – першій половині XVII ст.

ЕЛИЗАВЕТА I (1558 - 1603)

- Завершення формування англіканської церкви
- Сприяння розвитку мануфактур і торгівельних компаній

*1600 р. – створення **Ост-Індської компанії**, яка набула право виключної торгівлі з Індією і Китаєм*

- Підкорення Шотландії
- Посилення впливу на Європу: сприяння повстанням проти Іспанії у Нідерландах, гугенота у Франції, німецьким князям – протестантам

1585 р. – засновано першу англійську колонію в Північній Америці – Вірджинію

1588 р. – розбито іспанський флот «Непереможну армаду»

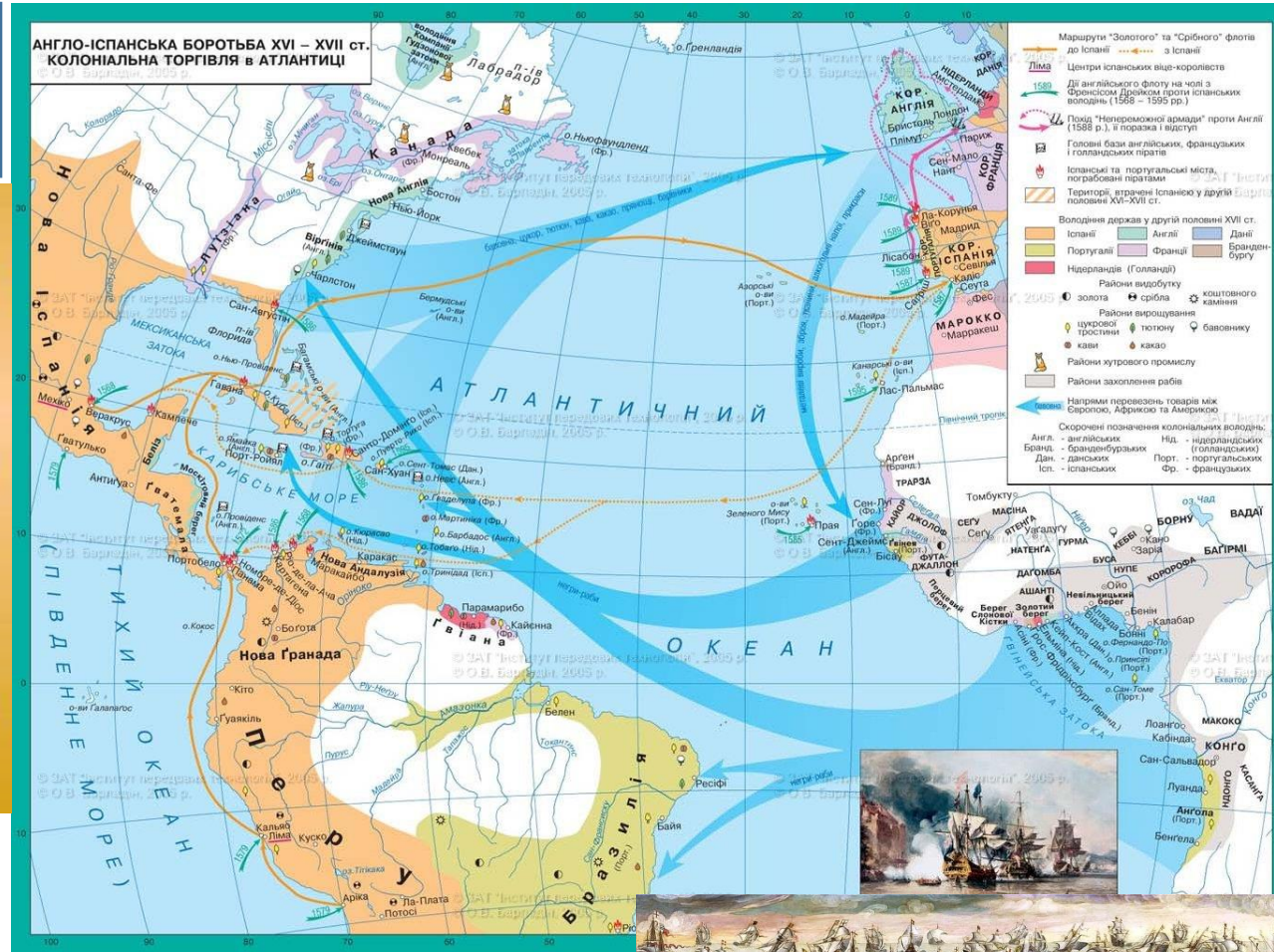
● Головні центри мануфактурного виробництва	□ Район міста Кале, повернутий Франції 1559 р.
■ вугілля ▲ заліза ○ олова	→ Похід «Непереможної армії» проти Англії (1588 р., її поразка і відступ)
🌿 Райони виробництва сукна	🇬🇧 Англійські володіння в Ірландії наприкінці XV ст. Ірландські території, приєднані до Англії
⚙️ Райони розвинутої металургії та металообробки	🇬🇧 до 1558 р. 🇬🇧 за правління Єлизавети I (1558 – 1603 рр.)
🚢 Головні порти	🇬🇧 Межа англійських володінь в Ірландії наприкінці правління Якова I (1603 – 1625 рр.)
🏰 Райони масових обгороджувань у XVI ст.	🇬🇧 Місце і роки висадки іспанських військ на допомогу ірландцям
📜 Проголошення парламентом «Акту про супрематію» (1534 р.); початок реформації в Англії	🇬🇧 1596
🔴 Межі повстання селян під проводом Роберта Кета у 1549 р.	

Похід «Непереможної армади» 1587 р.

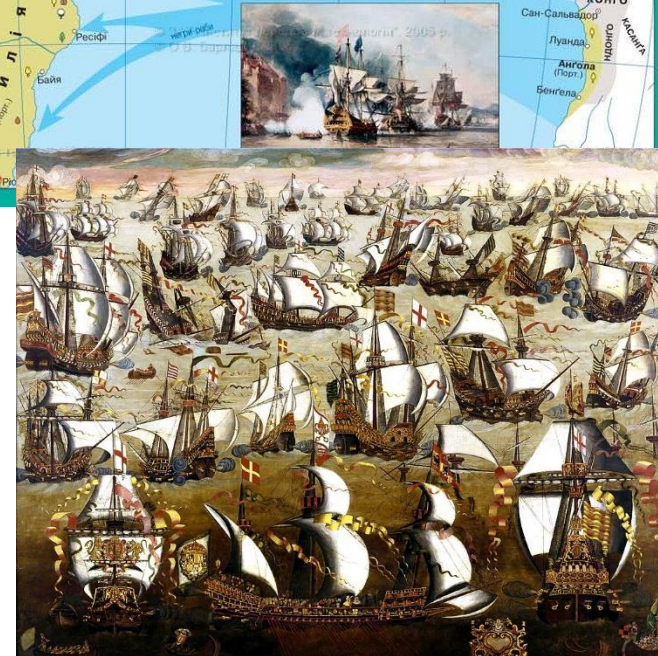
- 9 травня - флот вийшов з Ліссабона;
- 31 липня - перші сутички з англійським флотом біля Плімута;
- 8 серпня – Армада була гнана з гавані Кале.

- 1587 біля порту Кадіс англійський флот спалив іспанський флот
- 1588 біля берегів Англії був знищений новий іспанський флот – **Велика армада**
- Адмірал **Френсіс Дрейк**

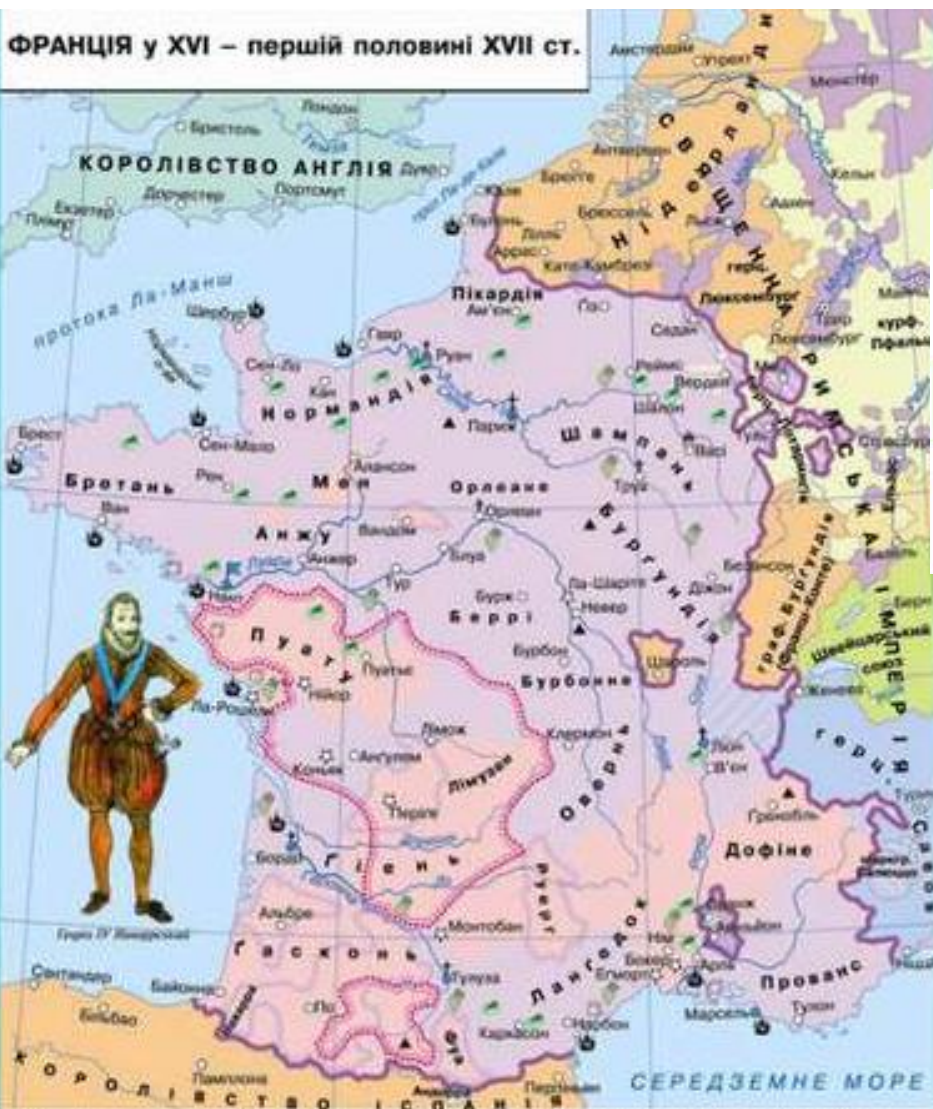
АНГЛО-ІСПАНСЬКА БОРОТЬБА XVI – XVII ст.
КОЛОНІАЛЬНА ТОРГІВЛЯ В АТЛАНТИЦІ

Поразка Філіпа II. Розгром «Непереможної армади» 1588 р.

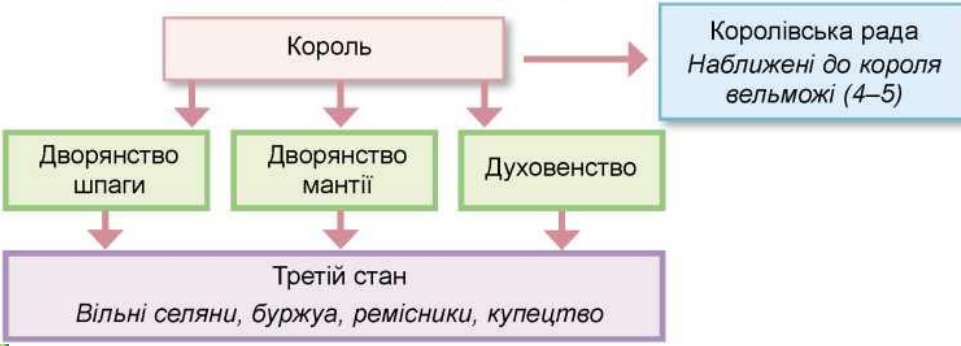
ФРАНЦІЯ у XVI – першій половині XVII ст.

- ▲ Вбивства гугенотів у Вассі 1 березня 1562 р.: початок громадянських війн у Франції
- † "Варфоломієвська ніч" у Парижі 24 серпня 1572 р. та погроми гугенотів в інших містах
- Території, контрольовані гугенотами у 1573–1598 рр.
- Володіння Генріха Наваррського (до 1589 р.)
- ⊖ Райони, опокорені селянськими повстаннями "роканів" (1593–1595 рр.)
- ⚔ Підписання Нантського едикту 13 квітня 1598 р.: закінчення громадянських війн
- ⚔ Фортифікації, які залишилися у гугенотів після 1598 р.
- Найважливіші промислові центри
- ▨ Території, придані до Французького королівства за правління Генріха II (за миром у Като-Камбресі, 1559 р.)
- ▨ Генріха IV (1589–1610 рр.)
- ▨ Людовика XIII (1610–1643 рр.)
- ▨ Королівні Франції у 1643 р.
- ▨ Володіння іспанських Габсбургів (до 1579 р.)
- ▨ Райони видобутку залізу
- ▨ Райони видобутку солі
- ▨ Головні райони виноградарства
- ▨ Райони виробництва тканин
- ▨ Найважливіші морські порти
- ▨ Циркові володіння

ФРАНЦІЯ У XVI СТ.

Система влади у Франції XVI–XVII ст.

Розвиток мануфактурного виробництва

Гальмування торгівлі через пережитки роздробленості

Розорення частини середнього і дрібного дворянства через «революцію цін»

Поширення відкупної системи: буржуа викупували у держави право збирати податки з населення

ВОРОЖІ ТАБОРИ РЕЛІГІЙНИХ ВОЄН

Католики

- захисники католицизму
- прихильники сильної королівської влади
- табір династії Валуа

**ПРИВІД
1562 р.**

убивство
загоном герцога
де Гіза гугенотів
у м. Вассі

Гугеноти

- захисники кальвінізму
- противники посилення королівської влади
- табір династії Бурбонів

Реформація у Франції. Релігійні війни

Релігійні війни – війни між католиками та гугенотами (протестантами) у Франції в другій половині XVI ст.

Гугеноти (товариші по клятві) – протестанти у Франції

Католики

Гізи

Католицька Ліга
1585р.

Пн. Франції

Іспанія

Гугеноти

Бурбони

Конфедерація
1576р.

Пд. Франції

Англія

Привід	Убивство загоном герцога Ф. Гіза групи протестантів (1 березня 1562 р.)
Перебіг подій	<p>1562—1572 рр. — перший період, боротьба без жорстокості, навколо короля.</p> <p>1572—1588 рр. — загострення боротьби. Варфоломійська ніч (24 серпня 1572 р.). Утворення Католицької ліги, створення Конфедерації Півдня (гугеноти). Смерть Карла IX. Правління короля Генріха III. Падіння престижу королівської влади. Повстання в Парижі. Убивство Генріха III.</p> <p>1588—1598 рр. — король Генріх Бурбон. Облога Парижа. Вторгнення іспанців. Селянські повстання. Прийняття Генріхом Бурбоном католицизму.</p> <p>1598 р. — Нантський едикт. Католицизм — державна релігія, гугенотам гарантувалися права</p>

Генріх IV
Добрий король

У Франції встановилося безвладдя. Дворянство і буржуазія погодилися визнати королем Генріха Наваррського, за умови прийняття ним католицизму. Генріх Наварський проголосив: «Париж вартий м'яси» (м'ясо — католицький церковний обряд).

1594 р.- коронація Генріха IV.

У **1598 р.** Генріх IV підписав **Нантський едикт:**

1. католицизм оголошувався панівною релігією;
2. гугенотам дозволялось вільно здійснювати свої обряди та створювати громади (окрім Парижа).

Генріх IV Бурбон (1594-1610)

1598р.-Нантський едикт

Впорядкував фінанси держави

Зменшення податків для селян

Заборона арештовувати селян за борги

Заохочення розвитку промисловості й

торгівлі

Розвиток мануфактурного

виробництва

Завершив війну з Іспанією (1595-1598)

14 травня **1610 р.** Генріх IV був убитий фанатиком-католиком Франсуа Равальяком.

1629 р. - «Едикт милості» позбавив гугенотів фортець, армії та окремих судів

Знищено феодалні замки

Скорочено кількість державних радників

Паризький парламент позбавлений права обговорювати і відхиляти королівські укази

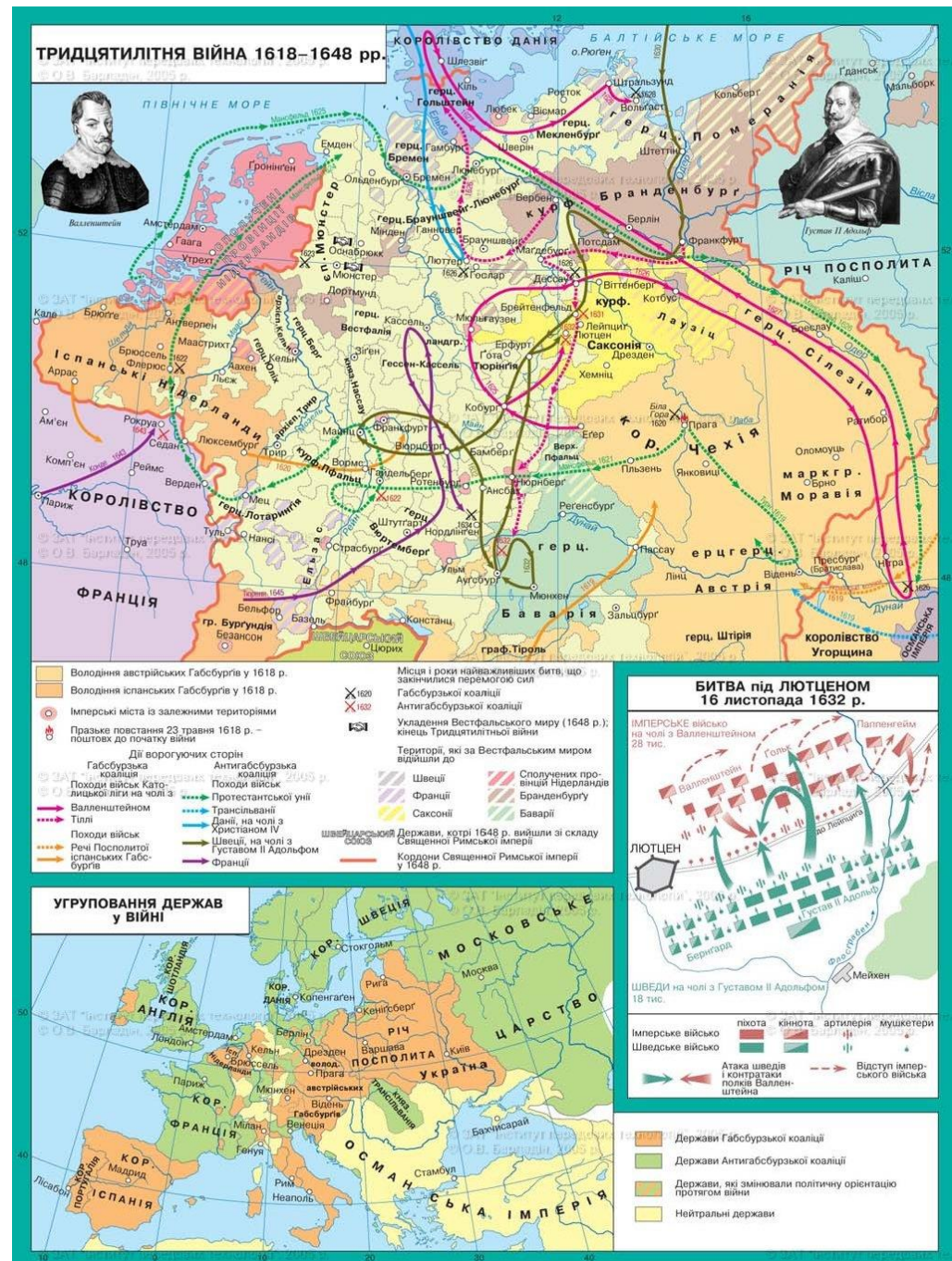
Політика меркантилізму: безпосереднім джерелом збагачення є торгівля й гроші обігу

Заселення Канади, придбані колонії у Південній Африці та Гвіані

З 1630 р. Франція бере участь у Тридцятилітній війні на боці антигабсбурзької коаліції, внаслідок чого були приєднані Єльзас і Лотарінгія

Тридцятилітня війна — перша загальноєвропейська війна між двома великими угрупованнями: *габсбурзьким союзом* (іспанські та австро-німецькі Габсбурги, католицькі князі Німеччини, Річ Посполита) та *антигабсбурзькою коаліцією* (Франція, Швеція, Данія, протестантські князі Німеччини та ін.).

Основним змістом війни *спочатку на перший погляд було загострення суперечностей між католицизмом і протестантизмом, хоча у її перебігу зміст цих суперечностей ускладнювався й поглиблювався, а сама війна поступово перетворювалася на боротьбу за панування у Європі між суверенними державами.*

Тридцятилітня війна 1618–1648 рр.

Причини

Розгортання боротьби між Габсбургами та їхніми противниками за панування у Європі. Загострення суперечностей між прихильниками католицизму і протестантизму в Європі

Характер

Спочатку — релігійна боротьба між католиками і протестантами. Після того, як антигабсбурзьку коаліцію очолила католицька Франція — боротьба за панування у Європі

Противники

Антигабсбурзька коаліція

Євангелічна (протестантська) унія

Габсбурзька коаліція

Священна Католицька ліга

Періоди Тридцятилітньої війни 1618–1648 рр.

I. Чеський (1618–1624)
Поразка чехів біля Білої Гори.
Перемога Габсбургів та їх союзників.

II. Данський (1625–1629)
Поразка Кристіана IV.
Відставка Валленштейна.

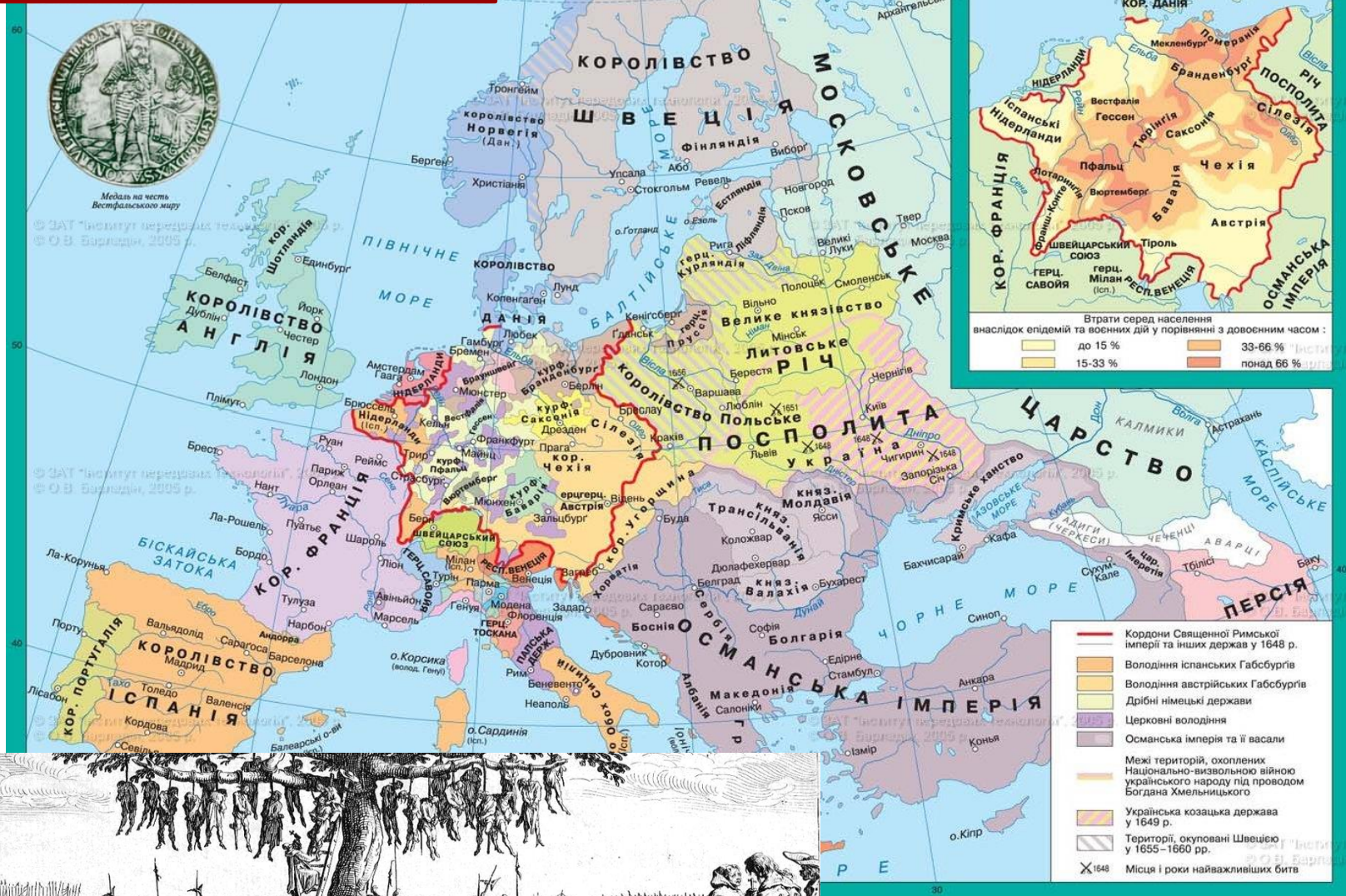
III. Шведський (1630–1635)
Восні дії шведської армії.
Загибель Густава-Адольфа, вбивство Валленштейна.

IV. Франко-шведський (1635–1648)
Виснаження сторін,
імовірність поразки Габсбургів.

Вестфальський мир (1648)

Наслідки війни

ВЕСТФАЛЬСЬКИЙ МИР. НАСЛІДКИ ТРИДЦЯТИЛІТНЬОЇ ВІЙНИ ДЛЯ ЄВРОПИ.

Переговори країн-переможниць із переможеними велись у двох містах Вестфалії: із 1644 р. в **Мюнстері** — між послами імператора та французьким урядом, і з 1645 р. в **Оснабрюці** — між послами імператора та делегацією шведського уряду й німецьких протестантських князів. Перемовини просувалися дуже повільно, оскільки їхні учасники проводили більше часу в банкетних залах. А війна точилась аж до 1648 р.

24 жовтня 1648 р. було оголошено про підписання Вестфальського миру.

Переможці здобули значні території: **Швеція** отримала Східну та частину Західної Померанії;

Франція — землі **Ельзасу** та остаточне підтвердження прав на **Лотарингію**. **Німеччина як держава фактично припинила існування, було закріплено її політичну роздробленість.** Визнано **незалежність Швейцарії та Нідерландів.**

Тридцятилітня війна спричинила значні зміни у Європі:

Держави-переможниці **Франція та Швеція посилили свій вплив** у європейських справах. Для **Німеччини війна мала найтяжчі наслідки.** На 200 років було закріплено її політичну роздробленість, населення скоротилося на 10 млн осіб. У Чехії із 3 млн населення залишилося лише 700 тис. Більшу частину міст було зруйновано, землі перетворилися на пустирі, торгівля і промисловість занепали.

Значення Габсбургів у Європі значно послабилося. **Австрійські Габсбурги обмежили свій вплив Австрією, а в Німеччині його повністю втратили. Іспанська монархія також втратила вплив на європейську політику.**

ВЕСТФАЛЬСЬКА СИСТЕМА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.

- Вестфальський мир став першим в історії загальноєвропейським договором (практично всі володарі, крім англійських, російських, турецьких, португальських, брали участь у підготовці й підписанні);
- Скасовано стару ієрархію володарів, зрівняні в правах незалежні володарі Європи, королі з імператорами;
- Усталено принцип, що всі государі є носіями суверенної влади, головним для правителя вважається повнота внутрішньої влади;
- Німецькі князівства, республіки визнано повноправними суб'єктами міжнародних відносин;
- Визнано незалежність Голландії та Швейцарії;
- Скасовано принцип "чия влада, того і віра", перемога віротерпимості;
- Система "балансу сил" у Європі як основа міжнародних відносин;
- Послаблення Габсбургів, а точніше, Іспанії та Священної Римської імперії;
- Відступ ідеї універсалістської імперії, перемога національних держав із національними інтересами;
- Релігійний фактор припиняє мати вплив на міжнародні відносини.